

Homo Deus en andere toekomstverhalen

7

Petra Bolhuis & Theo Meereboer

Maieutiek 2018

Wetenschap en de mens

Na de theïstische religies werd wetenschap het grootste omvattende verhaal dat de menselijke vooruitgang verder droeg; mensen werden in staat zich tegen het noodlot te verweren en zich op een culturele wijze te verhouden tot de natuur, de maatschappij en zichzelf.

Maar wetenschap biedt geen moraal of betekenis, die kwam dus uit de menselijke ervaring zelf voort. (humanisme, liberalisme)

Maieutiek_2018 HomoDeus-7

De wetenschap en de mens nu

Ten gevolge van grote ontwikkelingen leven allerlei mensen vanuit verschillende betekenissen verlenende verhalen nu in één publiek domein. Dan lijken de wetenschappelijke feiten een neutrale manier om hen aan te sturen. Maar zoals we al eerder zagen heeft juist onze wetenschap met haar feiten de humanistische uitgangspunten ondergraven. De mens zelf staat op het spel, volgens sommige theorieën.

Maieutiek_2018 HomoDeus-7

Harari

“De laatste decennia zijn biowetenschappers echter tot de conclusie gekomen dat het liberale verhaal pure mythologie is. Het ondeelbare authentieke zelf is net zo echt als de eeuwige ziel, Sinterklaas en de paashaas. Als ik echt diep in mezelf kijk, valt de schijnbare eenheid die ik als vanzelfsprekend beschouw uiteen in een kakofonie van tegenstrijdige stemmen, waarvan er niet eentje mijn 'ware zelf' is.” (300)

Maieutiek_2018 HomoDeus-7

Wie is 'ik'?

“Als we 'ik' zeggen, bedoelen we het verhaal in ons hoofd, niet de stortvloed van ervaringen die we continu ondergaan. We identificeren ons met het innerlijke systeem dat de bizarre chaos van het leven omvormt tot logisch aandoende verhalen. Het maakt niet uit dat de plot vol leugens en gaten zit en dat die constant herschreven wordt, zodat het verhaal van vandaag totaal in tegenspraak kan zijn met dat van gisteren. Het belangrijkste is dat we altijd het gevoel houden dat we van de wieg tot het graf (en misschien zelfs daarna) één onveranderlijke identiteit hebben. Dat veroorzaakt het twijfelachtige liberale geloof dat ik een individu ben en dat ik een duidelijke, consistente innerlijke stem heb die het hele universum zijn betekenis geeft.” (H.308)

Maieutiek_2018 HomoDeus-7

Het zelf is een verhaal

“Zo zien we dat het zelf ook een imaginair verhaal is, net als naties, goden en geld. We hebben allemaal een geraffineerd systeem dat het merendeel van onze ervaringen weggooit en er maar een paar mooie uit pikt, die het vermengt met stukjes uit films die we hebben gezien, boeken die we hebben gelezen, toespraken die we hebben gehoord en onze favoriete dagdromen. En uit die chaos weeft het een schijnbaar coherent verhaal dat verklaart wie ik ben, waar ik vandaan kom en waar ik naartoe ga. Dit verhaal vertelt me waar ik van moet houden, wie ik moet haten en wat ik met mezelf aan moet. Dit verhaal kan me er zelfs toe drijven om mijn leven op te offeren, als de plot dat vereist. We hebben allemaal ons eigen genre. Sommige mensen leven in een tragedie, andere in een eindeloos religieus drama, sommige bekijken het leven als een actiefilm en meer dan genoeg mensen gedragen zich alsof ze in een komedie spelen. Maar uiteindelijk zijn en blijven het maar verhalen.” (H.313)

Maieutiek_2018 HomoDeus-7

Wie/wat is de mens dan nu?

De wetenschap zet mensen neer als ingewikkelde data verwerkende organismen. Wanneer dat overgaat in het beschrijven van ons gedrag als S-R relaties (Lamme) ligt het algoritme voor de hand. Wij kunnen zelf al die data niet goed bewerken en zeker niet bewust hanteren (babbelbox) dus van vrije keuze kan geen sprake zijn. Algoritmen kunnen uitrekenen wat mensen zouden moeten doen én hoe we onszelf en elkaar zo ver krijgen dát we het doen.

Maieutiek_2018 HomoDeus-7

Te veel informatie voor menselijke afwegingen

Data kunnen beter verwerkt worden door een computer. Vrije wil en individuele afwegingen worden vervangen door algoritmen

Maar hoe komt een algoritme aan zijn doel?

- Pain & pleasure?
- Economie?
- Lang leven?
- Klimaat?

Maieutiek_2018 HomoDeus-7

Wat is een algoritme ook alweer?

Een **algoritme** is een eindige reeks instructies die vanuit een gegeven begintoestand naar een **beoogd doel** leidt.

Waar het algoritme gepresenteerd wordt als een oplossing, schept het een nieuw probleem; hoe en door wie wordt het doel bepaald? En hoe komen we aan de begintoestand?

Kunnen slimme systemen weten wat mensen willen vóór dat mensen dat zelf weten? Ja en nee.

Maieutiek_2018 HomoDeus-7

Ja

Het is al veel langer bekend dat mensen weinig inzicht hebben in waar ze op de lange termijn gelukkig van worden. (Klein in Geluksformule, Dan Gilbert; Why are we happy)

- Korte termijn vreugde wordt verkozen boven lange termijn vreugde.
- Ons uithoudingsvermogen om goede voornemens vast te houden is niet zo groot.
- We zijn te verleiden door allerlei propaganda en reclame.

Maieutiek_2018 HomoDeus-7

Nee

Een algoritme kan alleen op basis van relaties die in het verleden zijn voorgekomen voorspellen hoe de toekomst er uit zal gaan zien. Verandering van doelstelling, visie en andere natale momenten zitten niet in het algoritme.

De vraag 'wie bepaalt het doel van het algoritme?' wordt niet beantwoord door het algoritme zelf.

Maieutiek_2018 HomoDeus-7

Liberalisme en humanisme

Ondanks alle wetenschappelijke bewijzen tegen de mogelijkheidsvoorwaarden van het liberalisme en humanisme, blijven veel wetenschappers het zien als de best mogelijke leefwijze.

Aan de andere kant zien we dat er vanuit diezelfde wetenschap een toenemende stroom van uitzonderingen tot stand komt in o.a. de DSM-classificaties, hersenonderzoek enz.

Zoals 'de stress van schulden eet als pacman je hersenen op' (bron <https://www.human.nl/ees/2016/de-stress-van-schulden-vreet-als-pacman-je-hersenen-op.html>)

Maieutiek_2018 HomoDeus-7

Zorgelijke ontwikkelingen

“Zodra deze ketterse wetenschappelijke inzichten zich zullen vertalen naar alledaagse technieken, doodnormale activiteiten en economische structuren, zal dit dubbelspel echter steeds moeilijker vol te houden zijn en zullen wij – of onze erfgenamen – waarschijnlijk een gloednieuw pakket aan religieuze geloofsopvattingen en politieke instituties nodig hebben. Aan het begin van het derde millennium wordt het liberalisme niet bedreigd door het filosofische idee dat het individu niet bestaat, maar door concrete technologieën. Nog even en we worden geconfronteerd met een stortvloed aan extreem nuttige apparaten, werktuigen en structuren die geen rekening houden met de vrije wil van individuele mensen. Zullen de democratie, de vrije markt en de mensenrechten die vloedgolf overleven?” (H. 315)

Maieutiek_2018 HomoDeus-7